

Säilykö
suksiajan poropaimen?

**POROPAIMENNUSKOKKEIDEN
kertomaa ja pohdintaa siitä, miten säilyttää paimensu-
kuisen lapinkoiran käyttöominaisuudet ilman käyttöä.**

KÄYTTÖOMINAISUUDET JA LUONNE

UTAJÄRVI, RAATTAMA, VUOTSO...

Jo seitsemän vuoden ajan on monen lapalaiskoiraharrastajan keväätalven odotetuin koiratapahtuma ollut poropaimennuskoe ja kilpailu jossain päin poronhoitoaluetta. Viikonloppu on tarjonnut etelän harrastajalle kurkistusikkunan koiran alkupe räiseen käyttöön ja nykyaikaisten poromiesten elämään. Porokoirakerho ry on tehnyt ensiarvoista, urauurtavaa työtä kehittäessään tätä maailmalla ainutlaatuista testausmenetelmää ja kilpailua.

Poropaimennuskokeiden ja -kilpailujen tarkoituksena on säilyttää ja kehittää alkuperäisestä porokoirakannasta periytyvien koirien poronhoitotyössä tarvittavia käyttöominaisuuksia. Koe järjestetään aina poronhoitoalueella. Käytännön järjestelyistä vastaavat poronhoidon ammattilaiset yhteistyössä Porokoirakerhon kanssa. Tuomareina toimivat koiraa työssään käyttävät poromiehet.

RISTIRIIDASTA OIVALLUKSEEN

Paimensukuisen lapinkoira historian aikana on paimennusominaisuuksista keskusteltu ja niitä on pyritty kartoittamaan useampaan otteeseen. 1980-90 -lukujen vaihteessa paimensukuisten harrastajat olivat yhteydessä Paimenkoirayhdistykseen ja kävivät etelän lammastiloilla kokeilemassa paimennusta koirillaan. Selvää paimennustaipumusta oli havaittavissa. Lammastiloilla työskenteli yleensä työlinjan bordercollieta tai kelpieitä, joiden paimennustyyli on erilaista. Yritykset kuivui- vat pikkuhilja kokoon, koska kiireisillä lampureilla ei ollut aikaa eikä kiinnostusta- kaan testata ja opettaa hieman velmuja ja omapäisiä lapinkoira. Heillähän oli jo käytössään vuosisatojen jalostuksen tuloksena syntyneitä erinomaisia lammaspaimenia, joilla oli perimässään kyky hallita suuria lammaslauvoja hiipimällä, tuijottamalla ja kiertämällä. PLS on kuitenkin koko ajan pitänyt yhteyttä Paimenkoirayhdistykseen, ja ollut siitä lähtien yhdistyksen jäsen.

Muutama vuosi myöhemmin innostuttiin testaamaan paimensukuisia uudestaan Sari Puhakka-Kokon ja Rea Peltolan kehittämällä testausmenetelmällä, joka oli tarkoitettu kaikille paimenkoiraroduille. Testissä koira sai ensin hihnassa tutustua lammaslaumaan ja sen jälkeen se päästettiin vapaaksi. Ohjaajan piti pysytellä mahdollisimman passiivisena lammaslauaman keskellä. Kaavakkeen avulla havainnointiin koiran käytöstä.

Paimensukuisia kävi näissä testeissä muutama kymmenen. Jotkut syttyivät, alkoivat kiertää haukkuen laumaa ja jopa kuljettaa sitä. Koira saattoi myöskin palauttaa laumasta erkanevan takaisin.

Testillä saatiin alustavaa tietoa paimennusominaisuuksista, mutta jotain tuntui menevän pieleen... Paimensukuisesta lapinkoirasta ei saisi tehdä bordercollien tyyppistä lammaspaimenta, koska silloin unohdetaan sen alkuperäinen käyttö. Lammaspaimenrotuja on kyllä riittämiin ja niitä löytyy ympäri maailmaa. Poroa paimentava koira on tällä hetkellä poromiesten ja pohjoismaisten lapalaiskoirien harrastajien varassa.

Selvä ero lammaskoira- ja poropaimenien paimennustyyliä on liikkuminen. Lammaskoira pitää osata liikkua varovasti ja vangita lauman huomio tuijotuksellaan. Porokoiraa taas liikkuu nopeiden porojen kanssa täydellä vauhdilla. Porokoiralta tulee ehdottomasti vaatia selkeää haukkua. Sen avulla porotokan saa liikkeelle ja se tiedottaa myös isännälle, missä mennään. Lammaskoirat eivät yleensä hauku, eivätkä lampurit pidä haukkumista hyvänä ominaisuutena.

Lammaspaimennustestin ongelma oli ohjaajan passiivisuus. Työlinjan bordercolliella on paimennusinto syntymälahjana ja yhteistyötä isännän kanssa joudutaan harjoittelemaan. Ensimmäinen ajatus borderin päässä on ”minä haluan paimentaa”. Jos yhteistyötä isännän kanssa ei synny, se paimentaa joka tapauksessa, vaikka leijuja lumihiihtäjiä. Paimensukuiselle lapinkoiralle taas tärkeintä on kumppanuus ihmisen kanssa. Se oppii paimenta-

KÄYTTÖMINAISUUDET JA LUONNE

maan nimenomaan yhteistyössä, mutta jos ihminen ei vaadi siltä paimennusta, se elelee tyytyväisenä ilman töitäkin. Lammaspaimennustestissä monet myöhemmin poropaimennuskokeen hyvin suorittaneet paimensukuiset eivät lähteneet paimentamaan, koska ohjaaja oli passiivinen. Voi myös olla, että lapinkoira syttyy herkemmin poroista ja muista kookkaammista ja nopeammin liikkuvista eläimistä.

Vuonna 1995 järjestettiin ensimmäinen poropaimennuskoe Utajärvellä. Sinne lähti viisi paimensukuisen omistajaa koirineen uteliaisuudesta. Moni näki koiransa innostuvan ja toimivan porojen kanssa kuin vanha tekijä. Siitä lähtien monet paimensukuisten harrastajat ovat olleet innolla mukana poropaimennustesteissä ja -kilpailuissa. Osa heistä on aktiivisesti mukana Porokoirakerhon toiminnassa kehittämässä koetta ja auttamassa tahtumien järjestelyissä.

≤

Ei kierrä – kiertää

(KL)

OLEN NÄHNYT lähes kaikkien poropaimennuskokeeseen osallistuneiden paimensukuisten suoritukset. Lisäksi olen tuijotellut niitä kymmeniä kertoja videolta, nauhoittaessani ja editoidessani filmejä kisoista ja syksyisistä Porokoirakerhon järjestämistä harjoituksista. Niissä on harjoiteltu vaihdellen lehmillä, lampilla ja poroilla. Siksi rohkenenkin nyt hie-man arvioida koirien paimennustyyliä.

Paimennustyyliä luokittelee seuraavasti:

Luokka A:

Koira on intensiivisen kiinnostunut paimennettavista. Se pyrkii kiertämään tokkaa ja palauttamaan siitä erkanevan poron takaisin. Koira hoitelee tokkaa kokonaisuutena. Se osaa yleensä vaistomaisesti arvioida sopivan työskentelyetäisyyden. Koira työskentelee yhteistyössä ohjaajan kanssa ja osaa käyttää haukkua paimennusvälineenä.

Luokka B:

Koiralla voi havaita selkeästi pari, kolme luokan A ominaisuutta. Esimerkiksi koira on kiinnostunut, haukkuu sopivasti, mutta on ylinnokas eikä tottele ohjaajaa.

Luokka C:

Koiran paimennustyyli on selvästi jahtaavaa. Se alkaa juosta mielellään yhden poron perässä, jolloin tokka hajoaa.

Luokka D:

Koira toimii pelkästään ohjaajan käskystä ilman minkäänlaista oma-aloitteisuutta. Se myös haukkuu käskystä.

Luokka E:

Koira ei ole kiinnostunut poroista, vaan keksii sijaistoimintoja tai pysyttelee ohjaajan vierellä.

Luokka F:

Koira on liian aggressiivinen paimennettavia eläimiä kohtaan ja pyrkii puremaan niitä.

Vuosina 1995 - 2001 kokeessa ja kilpailussa on käynyt kaikkiaan 73 paimensukuista lapinkoira, joista monet useampaan kertaan. Arvostelukertoja onkin kertynyt paimensukuisille kaksinkertainen määrä eli yhteensä 147 kpl.

KÄYTTÖOMINAISUUDET JA LUONNE

Olen nyt yrittänyt mahdollisimman objektiivisesti sijoittaa kunkin koiran sille tyypillisempään luokkaan. Sain seuraavat tulokset:

Luokka A: 13/ 73 eli noin 18 %. Näissä koirissa on mielestäni kaikki ainekset kehittyä hyväksi työkoiraksi. Lopputulos riippuisi koulutuksesta ja työn tuomasta kokemuksesta. Joukossa on muutamia melko pehmeitä koiria. Perinteiset poromiesten koulutustyyli sopivat ehkä paremmin kohtuullisen koville koirille, joita myös ryhmästä löytyy.

Luokka B: 30/ 73 eli 41 %. Tämä on suurin ryhmä. Olen nähnyt välähdyksiä hyvästä työskentelystä, mutta sitten jokin on mennyt vähän pieleen. Syy voi hyvin olla yllättävässä tilanteessa, ohjaajan virheessä tai testi ei vain ole sinä päivänä onnistunut. Tähän ryhmään laitoin myös koirat, jotka saivat porot siirrettyä hyvin aitauksesta toiseen. Mutta kaikki sujui liian "helposti" niin, etteivät koirat päässeet näyttämään taitojaan. Eli tässä ryhmässä on varmasti potentiaalia.

Luokka C: 15/ 73 eli 21 %

Näitä jahtaajia paimensukuisistakin löytyy. Monet nykyajan poromiehet pitävät tätä työskentelytyyliä jopa hyvänä. Usein kuulin aidalla heidän kehuvan minun mielestäni liian vauhdikasta porojen juoksuttamista, jossa koiran työskentelyssä ei näkynyt selvää päämäärää. Koirasta pitää tietysti löytyä vauhtia, mutta sen pitäisi pysytellä riittävän kaukana poroista. Silloin ne uskaltavat esimerkiksi hakea portin eivätkä vain juokse suin päin karkuun. Toisaalta työkäytössä tästä ryhmästä löytyisi varmasti juuri niitä periksi antamattomia ikiliikkujia, joita poromiehet moottorikelkan vauhdissa tarvitsevat. Näillä koirilla on intoa, mutta yhteistyössä olisi parantamisen varaa.

Luokka D: 8/ 73 eli 11 %. Testin on voinut läpäistä myös tottelevainen, hyvin koulutettu koira, joka ei ole varsinaisesti innostunut paimentamisesta. Koira on toiminut kuuliaisesti ohjaajan käskyjen mukaan ilman omaa kiinnostusta paimennettaviin.

Luokka E: Tähän luokkaan kuuluvat kaikki testissä hylätyt paimensukuiset. Porokoirakerho ei ole dokumentoinut niitä, mutta videolta ja muistinvaraisesti sain laskettua, että hylättyjä paimensukuisia olisi kaikkiaan 7 / 73 eli 10 %.

Luokkaan F ei tule yhtään paimensukuista lapinkoira. Porokoirakerhon kokeessa vain yksi koira on pyrkinyt puremaan paimennettavaa eläintä, eikä kyseessä ollut paimensukuinen lapinkoira. Lappalaissukuisia koiria on kokeessa testattu kaikkiaan noin 150.

Nämä prosenttiluvut ovat suuntaa-antavia ja kertovat vain niistä koirista, jotka ovat osallistuneet kokeeseen. Jonkunlaista valintaahan tapahtuu jo siinä, onko koiran omistaja yleensä kiinnostunut tulemaan poropaimennuskokeeseen. Kuvittelisin, että jos esimerkiksi kasvattaja ei ota kasvatustyössään millään tavalla paimennusominaisuutta huomioon, hän ei myöskään innosta kasvattiensa omistajia testaamaan koiriaan.

Minkälaiseksi prosentit muodostuisivat satunnaisotannalla esimerkiksi 50 kappaleesta 1-2 -vuotiaita paimensukuisia lapinkoira? Sepä olisikin mielenkiintoista tutkia! Joka tapauksessa voin lämpimästi suositella paimensukuisen omistajalle elämymatkaa kevättalviseen Lappiin rempseiden poromiesten, hyvin hoidettujen ylväiden porojen ja iloisen koiraharrastajaporukan seuraan. Tässä lajissa ei kilpailla hampaat irvessä pipo kireällä. Koirat eivät kokeessa huonone tai parane, mutta jokainen kokeessa käynyt koira lisää tietoaamme paimennusominaisuuksista.

≤

KÄYTTÖMINAISUUDET JA LUONNE

Kokeessa hyväksytyjen koirien määrät roduittain ja linjoittain vuosina 1995-2001

	Utajärvi -95	Raattama -96	Vuotso -97	Sodankylä-98	Torassieppi -99	Oijärvi -00	Mieliövaara -01	Yht.
pslk	7	8	11	15	9	8	16	118
lpk	5	7	1	7	2	7	5	68
slk	2	4	0	1	2	0	0	15
x	1	1	1	2	1	1	3	18
rlk	0	0	1	0	0	0	0	1
yht.	18	20	14	25	14	16	24	220

Kilpailuun osallistuneiden koirien määrät roduttain ja linjoittain vuosina 1995-2001

	Utajärvi -95	Raattama -96	Vuotso -97	Sodankylä-98	Torassieppi -99	Oijärvi -00	Mieliövaara -01	Yht.
pslk	7	3	3	15	8	6	9	51
lpk	8	3	4	7	2	9	6	39
slk	2	0	2	1	2	1	1	9
x	1	2	2	2	2	1	1	11
yht.	18	8	11	25	14	17	17	110

Kilpailuissa palkittujen koirien määrät roduttain ja linjoittain vuosina 1995-2001

	Utajärvi -95	Raattama -96	Vuotso -97	Sodankylä-98	Torassieppi -99	Oijärvi -00	Mieliövaara -01	Yht.
pslk	1	2	1	2	4	4	1	15
lpk	1	2	3	3	2	2	5	18
slk	0	1	1	0	0	0	0	2
x	1	1	1	1	0	0	0	4
yht.	3	6	6	6	6	6	6	39

Taulukossa käytetyt lyhenteet roduista ja linjoista:

slk = suomenlapinkoira

lpk = lapinporokoira

pslk = paimensukuinen lapinkoira

rlk = ruotsinlapinkoira

x = rekisteröimätön porokoirasukuinen koira

Suksiajan poropaimenen uudet tehtävät

AILA KORHOSEN KEKSIMÄ termi suksiajan poropaimen kuvaa hyvin paimensukuisen lapinkoiran työskentelytyyliä. Koira on melko lähellä pysyvä, hyvin kontaktia pitävä eikä niin vauhdikas kuin esimerkiksi lapinporokoiria. Vastaavasti nykyisestä lapinporokoirasta voisi sanoa, että se on helikopteripaimentaja. Jo seitsemänkymmentäluvulla osa poromiehistä halusi lyhytkarvaisia porokoiria. Käytännön työssä moottorikelkkojen vauhdissa pärjäisivät parhaiten nopeat, väsymättömät, hieman rämäpäiset koirat. Lapinporokoiria on jalostunut osittain tähän suuntaan. Tätä näkemystä vahvistaa myös poropaimennuskilpailuihin osallistuneiden ja siinä palkittujen suhde.

Kaikkiaan kilpailuihin on seitsemän vuoden aikana osallistunut 110 koiraa, joista paimensukuisten osuus 46 % ja lapinporokoirien osuus 36 %. Kaikista 39:stä palkitusta paimensukuisia on ollut 39 % ja lapinporokoiria 46 %.

Aila Korhonen painotti olevan toivottavaa, että paimensukuista ei pyrittäisikään jalostamaan liian vauhdikkaaksi, vaan yritettäisiin

säilyttää tämä suksiajan poropaimenen viehättävä luonne.

Vuosituhanne vaihteessa ainakin kuusi paimensukuista on työkoirana porotilalla. Lisäksi koiria toimii maatilojen monitoimikoirina osallistuen lehmien, hevosten, vuohien, ankkojen ja lampaiden paimentamiseen.

Älykkäälle paimenkoiralle on paljon käyttöä nykyaikana. Se on ennen kaikkea pidetty perhekoira, jonka kanssa tulee harvoin ongelmia. Paimensukuisesta lapinkoirasta saa erinomaisen kumppanin kaikkiin luontoon liittyviin harrastuksiin. Ainoastaan metsästyksen sitä ei pitäisi kiinnosta.

Jos kasvattajat pyrkivät säilyttämään koirasamme paimennusominaisuuksia, suksiajan poropaimen ei jää työttömäksi, vaan valloittaa uusia ystäviä. Sen tehtävät monipuolistuvat paimenkoirana, perhekoirana ja retkeilijän koirana.

≤